

IMPACTUL NOILOR TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ASUPRA PROCESULUI DE COMUNICARE

CZU: [316.77 + 37.018.4]:004

Silvia MACHIDON

*Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova*

THE IMPACT OF NEW INFORMATION TECHNOLOGIES ON THE COMMUNICATION PROCESS

This article addresses the issue of new technologies on the communication process. It is analyzed the concept of communication, information and communication technologies, etc. and at the same time highlighting some of their characteristics. Attention is drawn to the advantages and disadvantages of information technologies on the communication process in general and in the field of education in particular.

Keywords: *communication, information society, information and communication technologies, advantages and disadvantages of ICT in the communication process.*

Trăim într-o societate dominată de schimbare, cu impact asupra modului de viață și de gândire al oamenilor. Societatea în care trăim este dependentă de comunicare; or, aceasta se impune ca condiție și necesitate a existenței societății. Ritmul dezvoltării tehnologiilor în ultima perioadă, care susțin societatea informațională, este accelerat de convergența noilor tehnologii ale informației și comunicației și a necesităților. În contextul schimbărilor globale și din învățământ, școala promovează o educație de calitate, iar finalitatea presupune ca elevii să gândească critic, să înțeleagă, să fie inovatori, să ia decizii, să comunice eficient și să relaționeze.

În acest deceniu al secolului XXI se constată schimbări majore în comportamentul și relațiile interumane generate de dezvoltarea tehnologiei digitale. Indiferent de frecvența și intensitatea aplicării tehnologiilor de comunicare moderne, abilitățile de comunicare ale indivizilor sunt niște factori importanți pentru succesul în cadrul oricăror activități, procese. Conștientizarea avantajului tehnologiilor moderne în procesul de comunicare la nivel instituțional a constituit premisa pentru noile direcții de a valorifica utilizarea TIC în asigurarea interrelaționării.

Este greu să ne imaginăm o lume fără comunicare – fără a ști ceea ce oamenii gândesc sau fără a ne împărtăși propriile gânduri. Astfel, comunicarea este un proces esențial de menținere a legăturilor interumane, care stă la baza organizării sociale. Oamenii percep cuvântul „comunicare” ca pe un schimb de mesaje, idei, impresii între două sau mai multe persoane. În literatura de specialitate nu a fost

identificată încă o definiție universală, valabilă pentru conceptul de comunicare. Diversitatea definițiilor date comunicării și caracterul lor incomplet a condus inevitabil la interpretări care produc suficientă confuzie. Comunicarea este definită de către majoritatea specialiștilor ca un proces prin care un emițător transmite o informație receptorului prin intermediul unui canal, cu scopul de a produce asupra receptorului anumite efecte.

Comunicarea este un proces intenționat de transfer de informație și înțelesuri între indivizi, grupuri, niveluri sau subcomponente organizaționale și organizații în întregul lor [1, p.21].

Scopul comunicării este cel de informare, motivare, convingere, instruire, încurajare, iar obiectivul comunicării este cel de creare a unei modalități prin care mesajele să fie receptate: auzite, citite, înțelese, acceptate. Din cele afirmate mai sus putem concluziona că comunicarea „este un ansamblu de acțiuni care au în comun transmiterea de informații sub formă de mesaje, știri, semne sau gesturi simbolice, texte scrise ș.a.m.d. între doi indivizi, numiți interlocutori, sau, mai formal, emițător și receptor” [1].

În acest articol vom face referire la canalul comunicării – calea/mijlocul, suportul de transportare și distribuire a informației. Canalele de comunicare sunt linii de comunicare reale sau imaginare, prin care se transferă informații. Totodată, atât emițătorul, cât și receptorul au nevoie de mijloace de percepție – coduri, limbi, dar și de dispozitive tehnice.

Toate societățile cunosc *schimbarea socială* – o modificare semnificativă în modelele culturii și în structura socială, care se reflectă în comportamentul social. Unele societăți se schimbă încet, altele se schimbă mai rapid. Forța motrice în schimbarea socială (un factor al schimbării sociale) îl constituie tehnologia, care duce la schimbări la nivel economic, în organizarea socială și în comportamentul social și interrelaționare, în consecință – și asupra comunicării. Odată cu dezvoltarea societății mijloacele și canalele de comunicare la fel au suferit schimbări: transferul natural de informații a fost completat treptat de către oameni cu modalități artificiale.

Tehnologiile informaționale/ mijloacele de comunicare electronice, a căror dezvoltare a început în anii 50 ai sec. XX, oferă acces rapid și eficient la informație. Colectarea, stocarea, organizarea, procesarea, prezentarea și transmiterea informației „în format electronic fără limite spațiale sau temporale permite oamenilor accesul la datele dorite” [2, p.13], dar nu tinde, nicidecum, spre înlocuirea omului printr-o cyber mașină.

Incontestabil, tehnologiile moderne influențează dezvoltarea psihică și, într-un mod deosebit, comunicarea. Comunicarea virtuală se deosebește de cea tradițională și reală prin lipsa prezenței fizice și a posibilității de a atinge interlocutorul. Prin Internet – rețeaua globală de calculatoare – se poate transmite vorbirea orală și scrisă, precum și imagini. În plus, canalele de comunicații electronice au rezolvat problema stocării mesajelor, ceea ce ne-a permis să intrăm într-o nouă etapă fără hârtie în dezvoltarea comunicațiilor sociale. Comunicarea cu persoane aflate la distanță, cu camera web și

alte accesorii și programe permite comunicarea în direct în timp real (chat, comunicare verbală), ceea ce a dus la transformări ale relațiilor noastre cu ceilalți. Motivele aderării la rețelele virtuale (Facebook, Yandex, Twitter etc.) în mare parte țin de comunicare, fie că au drept scop depășirea unor amintiri, a unor evenimente din trecut, fie că e vorba de noile colaborări care tind spre menținerea unor relații cu perspectivă de viitor, toate se întrunesc în rețeaua virtuală și în rețelele de socializare. Fără îndoială, tehnologiile actuale de comunicare influențează comportamentul și modalitățile de lucru ale majorității populației din țările economic dezvoltate. Mai mult, organizațiile care se implică în comunicarea cu publicul, completează și îmbunătățesc formele de prezentare clasice prin folosirea unor sisteme electronice care au avantajul că sunt mai flexibile, pot avea părți rezervate utilizatorilor interni sau deschise publicului larg, iar actualitatea este foarte facilă. Mijloacele TIC asigură un circuit al informației, elemente de conexiune inversă (feedback), de măsurare și apreciere, precum și elemente de evaluare a procesului de comunicare care au condus la anumite rezultate. Comunitățile online au devenit și o formă de comunicare suplimentară pentru persoanele care se cunosc în viața de zi cu zi. Nivelul de interacțiune și participare a membrilor variază în funcție de comunitate: de la adăugarea de comentarii la blog, forum ș.a. Astăzi asistăm la un proces de conexiune între școlile din țară, biblioteci, alte servicii, la un proces de răspândire a cunoștințelor, de abordare a unui învățământ personalizat și a unei pregătiri de performanțe, ceea ce permite crearea locurilor de muncă și dezvoltarea infrastructurii telecomunicațiilor [3, p.32-35].

Tehnocomunicarea produce reconfigurarea însăși a individualității: omul integrat în rețea își capătă dubla funcție – de emițător și de receptor. Rezultă că interactivitatea este acel mecanism prin care individualitatea se transformă, devenind instabilă, multiplă și difuză. Anterior omul nu era decât un receptor disciplinat, care când se confrunta cu un mesaj îl putea accepta sau respinge (o carte, o emisiune televizată etc.). Astăzi lucrurile arată altfel: cel mai discret individ a devenit emițător măcar prin manipularea opțiunii, care să-i permită trecerea de la o configurație de semne la alta. Prin urmare, putem afirma că modalitățile prin care societatea informațională reformează gândirea umană generează o nouă viziune asupra cunoașterii și modifică substanțial caracterul comunicării interpersonale. În concluzie, se remarcă o dependență reciprocă între tehnologie și schimbarea socială: astfel, afirmăm că rezultatul cunoștințelor științifice a dus la schimbarea socială, care, la rândul său, contribuie la progresul tehnologic. Or, cunoștințele științifice duc la progrese tehnologice care au ca rezultat schimbarea socială.

Asistăm în ultimele decenii la o serie de fenomene și procese care caracterizează evoluția societății umane în ansamblul ei. Societatea informațională reprezintă o nouă etapă a civilizației umane, un nou mod de viață calitativ superior care implică folosirea intensivă a informației în toate sferile activității și existenței umane, cu un impact economic și social major. Aceasta permite accesul larg al membrilor săi la informație, un nou mod de lucru și de cunoaștere, amplifică posibilitatea globalizării economice și a creșterii coeziunii sociale [4, p.1].

Societatea informațională este societatea unde crearea, distribuirea, utilizarea, integrarea și manipularea tehnologiilor reprezintă o activitate semnificativă economică, politică și culturală. Principalii factori ai acesteia sunt tehnologiile informaționale și de comunicare digitale, care au dus la o explozie informațională și schimbă profund toate aspectele organizării sociale, inclusiv economia, educația, sănătatea, democrația. Oamenii care au mijloacele de a participa la această formă de societate sunt uneori numiți cetățeni digitali, definiți de K.Mossberger drept „aceia care folosesc Internetul în mod regulat și eficient”. Aceasta este una dintre numeroasele zeci de etichete care au fost identificate pentru a sugera că oamenii intră într-o nouă fază a societății.

Societatea informațională, în esență, este societatea care se bazează pe Internet. De asemenea, globalizarea este o consecință, cu prioritate, a Internetului. Deci, se poate spune că globalizarea este un fenomen specific societății informaționale.

Vom identifica câteva dintre caracteristicile comunicării în societatea informațională, adică în cadrul societății în care comunicarea este în mare măsură intermediată de computer, iar gestionarea informației, ca și transformarea oricărei informații în informație digitizată transmisibilă pe Internet, este de asemenea facilitată. Trebuie de adăugat însă că în cadrul interacțiunii comunicaționale mediate de computer nu doar mesajul și sensurile atașate lui sunt re-create de către mediul în care comunicarea are loc, ci chiar identitatea comunicatorilor este re-creată de către acest mediu. Spațiul virtual este al unei morfologii a comunicării cu totul aparte [5, p.115].

În cadrul spațiului virtual acțiunile noastre sunt continuu supravegheate prin mijloace informatice, actele noastre de comunicare (accesarea unor site-uri, de exemplu) fiind grupate pentru a ni se crea un profil comercial sau de altă natură, în funcție de care anumite instituții cu caracter comercial (sau, mai rar, chiar politic) își adaptează strategiile de piață, inclusiv oferta publicitară online. Drept urmare, ceea ce se întâmplă la nivelul societății - rețea, după cum o numește Manuel Castells, este nu doar o re-creare a mesajului, ci chiar o re-creare a participanților la comunicare, atât în ceea ce privește identitatea lor externă, cât și cea internă, modul cum se privesc pe ei înșiși [6].

În contextul noilor relații virtuale, al standardelor de competitivitate, apar noi semne de întrebare: Ce se va întâmpla cu diversitatea culturală? Nu va interveni o izolare a omului care lucrează acasă cu ochii ațintiți pe ecran? Cum putem menține micile și marile secrete? Pentru cine, de către cine și cum se va schimba sistemul educațional? Vom face referire în cele ce urmează la sistemul educațional.

În domeniul educației, comunicarea virtuală ocupă un loc important, având ca repere platformele educaționale (Moodle e-learning, AeL – Advanced Elearning, iTeach etc.). Instruirea prin intermediul noilor tehnologii a devenit prioritară, accesibilă și foarte eficientă. Posibilitatea de a completa prin exemple video conținutul teoretic predat elevilor ori studenților confirmă avantajul și necesitatea susținerii TIC în educație. Skype-ul, messenger-ul, viber-ul, e-mail-ul etc. sunt utilizate pentru informare, transmiterea informațiilor, lucrărilor de laborator ori anunțurilor.

O nouă tendință modernă de învățare și comunicare virtuală se referă la M-learning (învățarea mobilă), cu accesarea informației prin intermediul telefonului mobil.

Învățarea mobilă susține obiectivele educaționale care au legătură cu administrarea eficientă a sistemelor școlare și îmbunătățirea comunicării [7, p.484-486].

Utilizarea resurselor educaționale deschise și a altor tehnologii poate reduce costurile asociate cu materialele necesare instruirii și permite utilizarea mai eficientă a timpului profesorului. Relația de comunicare între cele două părți este personalizată, adaptată fiecărui elev digitalizat, necesităților acestuia. Astfel, se realizează o personalizare a învățării.

La nivelul instituțiilor școlare, tehnologiile moderne au fost utilizate în scopul asigurării circuitelor de conexiune inversă, externă și internă, necesare pentru auto-reglarea activității educaționale pe tot parcursul desfășurării acesteia, în funcție de nivelul (calitativ și cantitativ) de participare a beneficiarilor direcți și indirecti.

Comunicarea virtuală ori digitală este convenabilă și printre cele mai evidente avantaje putem menționa: rapiditatea digitală, simplitatea în expunerea limbajului, nelimitarea geografică, accesibilitatea informativă în diferite domenii, asigurarea comunicării între persoanele care se cunosc în viața cotidiană, alegerea liberă pentru întreținerea sau încetarea comunicării virtuale cu anumite persoane.

Un aspect important este organizarea activității manageriale la nivel de instituție/organizație, asigurată prin implementarea unei strategii de comunicare eficientă cu beneficiarii direcți și indirecti, inclusiv prin utilizarea tehnologiilor informaționale, pentru a asigura siguranța, adaptarea față de schimbările continue, susținerea moralului, creșterea motivației, consolidarea încrederii. Anume comunicarea clară și inspirată menține entuziasmul în echipă și asigură realizarea obiectivelor, performanța. Avantajele utilizării tehnologiilor moderne în activitatea profesională facilitează lucrul individual, analiza, sinteza, comparația, clasificarea informațiilor, luarea deciziilor, algoritimizarea, dezvoltarea încrederii în sine, în forțele proprii.

În comunicarea tehnologică se constată transformări radicale ale sociabilității. Una dintre aceste transformări ține de pierderea sentimentului identității. Interfețele, programele cu care lucrăm ne obligă să abandonăm o parte din personalitatea noastră pentru a ne conforma unor coduri, reguli, proceduri de interactivitate. Nu ne mai putem poziționa drept noi înșine în raport cu aceste interfețe, așa cum noile sisteme de comunicare permit participanților comunicării să treacă peste procedura identificării prealabile indispensabile. Vorbirea anonimă devine o formă obișnuită de comunicare în rețea, acest joc subminând însă identitatea individului printr-o multiplicare scăpată de sub control. Sporirea facultăților de comunicare și a accesului la informații dă naștere unei societăți calitativ diferite care se confruntă cu probleme noi, precum supraîncărcarea informațională și necesitatea elaborării noilor forme de reglementare pentru a controla fluxul de informații între persoane, organizații, companii sau țări. În consecință, se extinde și se consolidează diversitatea canalelor de comunicare, care transmit diverse informații către consumatori.

Printre dezavantaje vom menționa și problemele legate de vâz, formarea dependenței de calculator, surmenaj, dar și reducerea comunicării interumane. În consecință, aprofundarea personalității în lumea virtuală poate duce la „pericolul formării

personalității înstrăinate de normele morale cu toate consecințele sale” [8, p.144]. De asemenea vom face referire și la: nesiguranța față de persoana cu care are loc comunicarea; identitatea necunoscută a interlocutorului; incapacitatea de a identifica dacă interlocutorul este sincer, onest; incapacitatea de a comunica nonverbal și prin intermediul gesturilor; feedback-ul în urma mesajelor pe care le transmiți nu poate lua decât forma unui mesaj de răspuns scris sau verbal, ceea ce în raport cu comunicarea directă, față în față, reprezintă foarte puțin din punctul de vedere al autorității în comunicare.

Este important să conștientizăm că dispozitivele electronice pe care le folosim pentru comunicare ne distrag, uneori, atenția de la aspectele importante ale vieții, îndepărtându-ne unii de alții, iar pentru a nu pierde definitiv relațiile adevărate este necesar să se identifice un echilibru între lumea reală și cea virtuală, între socializarea online și cea reală, între jocurile reale și cele virtuale.

Concluzii

Trăim într-o perioadă în care trebuie să ne adaptăm „sănătos” la dezvoltarea galopantă a tehnologiei. În cazul utilizării tehnologiei nu putem face evaluări globale: dezvoltarea tehnologică este benefică sau nocivă; mai degrabă ar trebui să ne educăm cu privire la utilizarea eficientă a acesteia. Preferința copiilor, tinerilor pentru utilizarea mijloacelor tehnologice ar trebui utilizată cu scopul de a-i motiva și implica în sarcini curriculare și extracurriculare cu orientare profesională, ceea ce le va asigura un viitor sigur.

Referințe:

1. IOSIFESCU, Ș. (coord.). *Management educațional pentru instituțiile de învățământ*. București: IȘE-MEC, 2001.
2. BĂLĂNUȚĂ, M. Rolul tehnologiilor informaționale în dezvoltarea durabilă. În: *Didactica Pro*, 2003, nr.6 (22) p.11-13.
3. PALADI, A., MACRINICI, S. Comunicarea virtuală. Avantaje și dezavantaje. În: *Materialele Conferinței „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău, 28-29 septembrie 2016, vol.II, p.32-35.
4. GORGAN, L. Întreprinderea modernă în contextul trecerii la Societatea Informațională. În: *Materialele Conferinței științifice a studenților Universității Creștine „D.Cantemir”*. Secțiunea *Aspecte economice, globale, europene și naționale*, București, 13 mai 2011.
5. IOSIFESCU, Ș. *Op.cit.*
6. PALADI, A., MACRINICI, S. *Op.cit.*
7. ROȘAN, A. *Psihopedagogie specială. Metode de evaluare și intervenție*. Iași: Polirom 2015, p.484-486.
8. COJOCARU, V. *Schimbarea în educație și schimbarea managerială*. Chișinău: Lumina, 2004. 336 p.